

EUNOMIA – CONCEPT PROGRAMATIC SOLONIAN DE GUVERNARE A CETĂȚII

Mariana BĂLUȚĂ-SKULTÉTY
Professor emeritus
Universitatea din București
skultety4@gmail.com

Abstract: A statesman, legislator and elegiac poet, with a valuable activity in the political evolution of the State of Athens, Solon had an important role in the initiation of elements of Athenian democracy. The Solonian work constitutes a historical document, reflecting the political conceptions of the poet-legislator, the complexity of his manifestations on the political scene. Signaling the dark future fate of the Athenians, because of the infiltration of the social evil (dysnomia), the Solonian political elegy is part of the legislator's exhortative strategy, which included in its program the stimulation of the Athenians in the spirit of Justice and good order, balance and rational relations among the members of the State.

Key-words: Eunomy, Dysnomy, political program, justice, moderation

Dintre personalitățile culturale ilustre ale Greciei antice se desprinde în mod strălucit figura lui Solon (sfârșitul secolului al VII-lea – începutul secolului al VI-lea a. Ch.), om de stat, ilustru legiuitor și remarcabil poet elegiac, a cărui activitate a avut însemnătate determinantă pentru evoluția politică ulterioară a statului atenian. Solon a fost, prin reformele sale, inițiatorul primelor elemente ale democrației, care, reordonată de Clistene, se va afirma în toată plenitudinea prin Temistocle și Pericle.

Personalitatea lui Solon a marcat în mod decisiv, în egală măsură, istoria literară și cea politică. Opera sa literară are însemnătatea unui adevărat document istoric, căci e atât de strâns legată de acțiunile sale publice, de manifestările pe scena conducerii statului, încât aproape toate versurile soloniene reprezintă aluzii la propriile concepții politice și reflectă cu fidelitate amploarea și complexitatea activității poetului-legislator.

Renunțând la înălțimile mitului divin și eroic, Solon coboară în lumea reală, contemporană. Opera sa se referă cu precădere la problemele vieții cotidiene, cu dificultățile, dar și cu satisfacțiile ei. Creația poetică soloniană atinge un nivel de generalitate doar în lucrările cu conținut paremiologic, în care își prezintă experiența de viață în formă gnostică. Datorită inteligenței, gândirii în registrul moralei practice și al spiritului de moderație, poetul ajunge să fie considerat unul dintre cei șapte înțelepți. În rest, în cea mai mare parte, elegia lui Solon are un pronunțat caracter social și politic, clarificând intențiile și deciziile luate efectiv de autor în calitate

de legiuitor, în sensul ordonării politicii statului din punct de vedere legislativ.

Elegia politică soloniană oglindește preocupările acestuia și se axează, în mod special, pe politica internă, pe problemele cu care se confruntă atenienii și pe definirea unor principii și valori morale ordonatoare, aplicabile în cadrul polisului.

Majoritatea elegiilor de natură social-politică se structurează pe considerente legate de viața internă a cetății, de pericolele care o amenință sau chiar o subminează.

Aceste creații literare cuprind, în esență, programul politic solonian și sunt centrate în jurul unor valori determinante precum dreptatea, cinstea, integritatea morală, imparțialitatea, cumpătarea, pe care Solon le promovează neîncetat și care sunt generatoare de bună ordine și fructuoasă guvernare. Poetul relevă însă în lucrările sale și concepte ce se opun acestora – in justiția, lăcomia, necinstea –, pe care le semnaleză explicit sau implicit și care sunt combătute cu vehemență, din cauza riscurilor și consecințelor negative pe care le comportă. Niciuna dintre valorile pozitive, ce asigură ordinea și echilibrul statal, nu este și nici nu poate fi concepută izolat, singular, ci într-o strânsă corelație de interdependență, deoarece numai împreună ele pot defini și contribui la crearea unei societăți mai bune, armonioase, bine orânduite.¹

Solon prezintă în elegiile sale din sfera socio-politică importanța pe care o acordă tuturor acestor valori benefice pentru conducerea comunității, iar în cea mai vestită creație literară antică de tip exortativ (fr. 3 Diehl citat de Demostene, *Ambasada*, 254 și urm., care se află și la Bergk 4 și este cunoscut și sub numele de *Eunomia* „buna ordine/guvernare“)² insistă mai ales pe necesitatea prezenței spiritului de dreptate în acțiunile conducătorilor cetății, ca atare în guvernare, considerat de însemnătate majoră, deoarece absența acestuia favorizează și, în ultimă instanță, e cauză a infiltrării răului social.

Autorul pornește de la ideea că nu voința zeilor, ci atitudinea și acțiunile concrete ale membrilor unui stat îi determină înflorirea sau decăderea:

„N-are să piară cetatea nicicând din voința lui Zeus.

Nici alți zei, chiar iscusind tâlcuri adânci, n-ar putea

Astăzi s-o frângă“ (p. 26)³

¹ Pentru organizarea argumentației, am preluat elemente interpretative din Mariana Băluță-Skultéty, *Elegia greacă arhaică*, 2002, București, Editura Niculescu, pp. 149–186.

² Conform lui Hesiod, *Theogonia*, 902, *Eunomia* „Buna ordine, Legea bine întocmită“ este – alături de *Dike* „Dreptatea“ și *Eirene* „Pacea“ – fiica lui *Zeus* și a zeiței *Themis* „Dreapta împărțire“. În vocabularul politic al cetăților cu organizare aristocratică, conceptul *eunomia* „buna ordine“ a fost adeseori utilizat în scopuri politice (cf. Tyrtaios, 3a D și Alcman, 1D). Termenul, care a dobândit în timp o coloratură aristocratică, a fost opus conceptului *isonomia*, care, referindu-se la egalitatea în drepturi a cetățenilor, indica ordinea din cetățile sclavagiste cu orânduire democratică.

³ Traducerile din Solon utilizate aici îi aparțin Siminei Noica și au fost preluate din *Antologie lirică greacă*, București, Editura Univers, 1970.

*Hemetera de polis kata men Dios oupot oleitai
aisan kai makaron theon phrenas athanaton* (vv. 1–2)

Referindu-se în mod special la cetatea atenienilor, Solon își exprimă convingerea că, deși zeița Atena îi poartă de grijă ținând „brațe protectoare puternice deasupra ei“ (*Pallas Athenaie cheiras hyperthen echei*, v. 4),⁴ cetățenii sunt cei care, prin propria conduită, pot să-și distrugă prospera cetate, deoarece goana după avere, dorința de câștig cât mai mare sunt cauzele principale ale declanșării răului social.

În dorința de a-și expune opiniile ideologice și implicit programul politic, Solon face un rechizitoriu al celor „ispitiți/convinși de avuții“ (*hremasi peithomenoi*, v. 6), ce devin nocivi pentru întreaga societate, înclinați să comită nedreptăți pentru a agonisi cât mai multă avere, prin ignorarea oricăror principii morale și neglijându-și și datoria de cetățeni. Consecințele sunt cu atât mai neplăcute cu cât devin supuși acestei ispite chiar fruntașii cetății, cei ce dețin magistraturi în stat, tocmai cei care, prin conduita lor exemplară, trebuie să constituie modele pentru *demos*:

„Cugetul strâmb se ivește la cei care-și cârmuie neamul:
Înverșunați și trufași, rele noian își clădesc“ (tr. cit., p. 26)
*Demon th'heghemonon adikos noos, hoisin hetoimon
hybrios ek megales algea polla pathein* (vv. 7–8)

De fapt, conducătorii poporului (*demou heghemones*) sunt considerați cei mai importanți cetățeni, numiți de romani chiar *principes* sau *primores civitatis* „cei dintâi ai cetății“, pe care masa poporului îi urmează ca pe niște persoane emblematice.

Solon se consideră obligat să atragă atenția asupra apariției primejdiei de corupție în guvernare: dorința de înavuțire poate să pună stăpânire pe sufletul acestor conducători, să le întunece mințile, tulburându-le luciditatea și împingându-i la fapte reprobabile, care se vor dovedi dăunătoare cetății. Tonul hiperbolizant utilizat de poet, ce scoate în evidență că o cetate importantă, *megale*, e distrusă de trufia, de excesele la fel de mari, *hybrios ek megales*, ale unor cetățeni inconștienți, are scopul de a determina indignarea și de a obține consensul concetățenilor corecți în lupta împotriva răului social. Semnalând soarta viitoare sumbră a atenienilor în împrejurările date, poemul se înscrie în strategia exortativă a legislatorului, care și-a inclus în programul politic acționarea concertată a tuturor atenienilor în interesul cetății, în spiritul simțului dreptății și al bunei ordini. Solon e revoltat de atitudinea conducătorilor care

⁴ Expresie a protecției divine; cf. și Homer, *Iliada*, IV, 249. Protecția prin ținerea mâinilor deasupra cuiva e ilustrată prin gestul lui Apollo, reprezentat pe frontonul vestic al templului lui Zeus din Olympia.

„Prea-ndestulați, ei nu știu să se înfrâne și chiar dacă își află
Dulci desfătări în ospăț, tihna nu știu să și-o dea“ (tr. cit., p. 26)
*Ou gar epistantai katechein koron oude parousas
euphrosynas kosmein daitos en hesychie* (vv. 9–10)

Îmbuibarea (*Koros*) menționată aici de poet e starea de sațietate care are ca efect violența și in Justiția. Legislatorul face referire la concepția morală străveche conform căreia o astfel de stare a individului conduce spre atitudinea de etalare ostentativă a superiorității, de respingere și disprețuire a celorlalți, care, la rândul ei, generează, mai devreme sau mai târziu, din partea celor sfidați reacții de agresivitate violente și nedrepte. Poetul înfierează lipsa de măsură, nedreptatea și furtul bunurilor publice și private, dar nu pregetă să-și facă cunoscut crezul în dreptatea divină, care va acționa negreșit, la timpul potrivit.

Ideii de in Justiție – marcată, și la nivel semantic, prin utilizarea frecventă a unor vocabule și sintagme precum *adikos* „nedrept“ și *kakos* „rău“, *adikos noos* „minte nedreaptă“, *kaka pleista* „cele mai multe rele“, *ploutousin d' adikois ergmasi peithomenoi* „prinși de ispita averii se-ncumetă-n fapte nedrepte“ – i se opune cu fermitate *Dike* „Dreptatea“, care, deși de neatacat prin ceea ce reprezintă prin ea însăși, în condiții precare este nu doar umbrită, ci chiar distrusă: „temeiul sfânt al Dreptății e frânt“ (tr. cit., p. 26) (*oude phylassonthai semna Dikes themethla*, v. 14).

Solon îi avertizează pe atenieni că cetatea lor, cuprinsă de nedreptate, va deveni un mediu propice pentru cei care au acumulat bogății și, implicit, pentru cei ce au ajuns să aibă putere asupra poporului, ceea ce va avea drept consecință firească înrobirea polisului:

„Fără de leac este rana ce spintecă-ntreaga cetate...
Grele robii istovesc neamul, pe dată“ (tr. cit., p. 26)
*Tout' ede pase polei erchetai helkos aphykton,
es de kaken taheos elythe doulosynen* (vv. 17–18)

Opresiunea socială în care sunt ținuți cei mulți de către aristocrație va conduce spre ridicarea unui tiran ce va concentra întreaga putere în propriile mâini, încât cetatea devine sclavă (*doulosyne*), deoarece voința tiranului se substituie legii, iar bunurile și persoanele particulare ajung să fie la dispoziția lui. Această situație îi determină pe aristocrați să se înarmeze pentru a-l îndepărta de la conducere, declanșând o răscoală, un adevărat și crunt război civil (*polemos*),⁵ care zdruncină din temelii întreaga cetate și distruge atâtea vieți tinere:

⁵ Solon cunoștea bine aceste faze ale luptei civile, pe care le parcurseseră în secolul al VII-lea aproape toate cetățile grecești de pe coasta Asiei Mici. Evoluția constituțională avea însă și o fază ulterioară, nemenționată de Solon: aristocrații înfrânți luau drumul exilului, iar bunurile urma să le fie confiscate. Odată eliminați oligarhii, poporul e gata să ia puterea, încât, după o perioadă mai scurtă sau mai lungă de timp, sistemul de guvernare tiranic era înlăturat și era instaurată democrația.

„Vrajba se-aprinde între frații de-un sânge; din somn se trezește
Aprig războiul surpând tineri în floare“ (tr. cit., p. 27)
He stasin emphylon polemon th' heudont' epegeirei,
hos pollon eraten olesen helikien (vv. 19–20)

Poetul prezintă amănunțit și pe un ton patetic dezastrul produs de războiul civil, sintetizat în versul: „Curând mândra cetate se macină-ntreagă“ (tr. cit., p. 27) (*tacheos polyeraton asty trychetai*, v. 21). Autorul, insistând cu precădere asupra noțiunii de rău social, materializată în imagini poetice tulburătoare și sugestive:

„...Se-ndreaptă
cârduri săracii-n surghiun către pământul străin,
robi hărăziți spre vânzare, cei strănși în nemernice lanțuri“ (tr. cit., p. 27)
tauta men en demo strephetai kaka. Ton de penichron
hiknountai poloi gaian es allodapen (vv. 23–25),

nu se resemnează, ci, pentru a pune capăt unei asemenea situații nefericite, face un apel energic adresat tuturor atenienilor, convins că de ei depind în cea mai mare măsură soarta cetății, viitorul ei:

„Cugetu-mi cheamă îndemn să-i luminez pe-atenieni“ (tr. cit., p. 27)
Didaxai thymos Athenaious me keleuei (v. 30)

Utilizarea termenului *didaxai*, formulă homerică frecventă, relevă în mod evident caracterul didactic al acestei elegii, poetul manifestându-și disponibilitatea de a se erija în mentor al poporului său.⁶

Cu un rol cel puțin la fel de important este verbul *keleuei* (exact: „îmi poruncește“), ce relevă ideea imboldului extrem de puternic resimțit de autor în vederea asumării explicite a rolului de educator prin intermediul creației artistice. Solon semnaleză aici valoarea majoră pe care o are poezia în domeniul declanșării de energii civice, de unire a eforturilor cetății în fața provocărilor generate de *Dysnomia* „Dezordinea politică“.

În vederea salvării comune, poetul solicită colaborarea generală, insistând asupra ideii că vor fi atrași în colapsul iminent al statului chiar și cei fără o responsabilitate directă în problemele publice. Imaginea concretă a răului social e concepută ca o ființă materială, ce tulbură existența tuturor oamenilor, pătrunzând chiar în fiecare casă: „Răul atoate stăpân până și-n casă a pătruns“ (tr. cit., p. 27) (*houto demosion kakon erchetai oikad' hekasto*, v. 26). Se remarcă sintagma „răul public“ (*demotion kakon*), care întărește ideea de nenorocire ce-i afectează pe toți cetățenii și căruia nimeni nu i se poate sustrage. Imaginea unui astfel de rău, flagel care invadează

⁶ Cf. W. Jaeger, *Solons Eunomie*, în *Sitz. Ber. Phil.-Hist. Kl.*, Berlin, 1926, pp. 76 și urm.

viețile oamenilor, și este de neoprit și împotriva căruia nu există vreo opreliște, căci niciun obstacol nu-i poate ține piept, este redată printr-o personificare cu valențe metaforice:

„Nu-l stăvilește nici poarta ogrăzii, nici gardul: îl sare
Cât de înalt, iscodind peste tot locul. E prins
Chiar și-n iatac, cel fugar, ghemuit în ungherul de taină“ (tr. cit., p. 27)
Auleioi d' et' echein ouk ethelousi thurai
hypselson d' hyper herkos hyperthoren, heure de pantos
ei kai tis feugon en mycho e thalamou (vv. 27–29)

Dramatismul situației este amplificat de poet prin climaxul folosit în prezentarea etapelor parcurse: pătrunderea răului, trecerea peste orice obstacol, năvălirea în intimitatea oricărui individ; în goana după victime, răul nu poate fi reținut nici de porțile curții, nici de gardul cel înalt, nici de drumul labirintic până în cel mai ascuns ungher al casei sau al ființei umane; utilizarea noțiunii de *thalamos* poate fi considerată și ca metaforă, cu trimitere la intimitatea fiecărei persoane în cauză. „Calamitatea publică“ cuprinde întreaga cetate, fără a cruța pe nimeni. Un complex de semne – „vine, sare, găsește“ (*erchetai, hyperthoren, heure*) – cu evidentă referire la modul de acțiune caracteristic animalelor, respectiv oamenilor, trimite la un referent imaginar, ce reprezintă un fel de monstru care se extinde pe verticală și orizontală, dobândind valențe metaforice, hiperbolice, terifiante. Nici om, căci niciun obstacol nu-i poate ține piept, nici pasăre sau alt animal, căci găsește orice persoană, chiar în cele mai adânci ascunzișuri, deci gândește și intuiește – imaginea *răului public* a lui Solon este deopotrivă personificare și metaforă, ce transferă înțelesuri de adâncime din planul abstract în cel concret, de suprafață.⁷

Cu contur imprecis, răul e imaginat din elemente puse în evidență de predilecția pentru verbe, care sugerează dinamism. **Forma de acțiune** a răului public dobândește expresie senzorială prin folosirea de cuvinte sau sintagme ce indică mișcarea în plan terestru. Prin mișcare în toate direcțiile, răul social copleșește cetatea „cu totul“ (*pantos*). Pentru că nu poate fi perceput senzorial, el este definit de Solon în raport cu mișcarea temporală și spațială. Timpul, la el, este direct proporțional cu deplasarea dinspre exteriorul locuinței spre interior, iar spațiul e prezentat explicit prin semnalarea locurilor pe unde pătrunde răul – care sunt tot atâtea obstacole posibile. În opoziție cu mișcarea acestuia, e prezentată împotrivirea firească a oamenilor și implicit puterea de acțiune a răului social; aceasta e subliniată antitetic, prin tipul de elemente puse în contrast: persoane („oricine“ [*tis*]), părți ale unei locuințe menite să protejeze („ușă“, „gard“, „zid“ [*thurai, herkos, mychos*]), precum și prin determinanții folosiți în descrierea opreliștilor („fugind“, „ale curții“, „înalt“, „al iatacului“ [*pheugon, auleioi, hypselon, thalamou*]).

⁷ Ivan Fonagy, „Motivation et remotivation“, în *Poétique* nr. 11, 1972, pp. 414–432.

În legătură intrinsecă, directă, cu conceptul de **rău public** este cel de *Dysnomia* „Dezordine“, **lege strâmbă**, nedreaptă, care contribuie decisiv – și, pentru cetate, distructiv – la instaurarea domniei corupției și la decăderea morală a societății: „stârnește-n cetate duium de năpaste legea cea strâmbă“ (*kaka pleista polei Dysnomie parechei*, v. 31).

Opusul *Dysnomiei*, aducătoare de nenorociri, este *Eunomia*. Prezentate de Solon ca divinități, *Dysnomia* și *Eunomia* sunt descrise antitetic, drept cele două potențiale stări politice ale Atenei. Relatarea soloniană despre *Dezordinea politică* este realizată cu bună știință disimetric față de cea referitoare la *Eunomia*, căci neajunsurile provocate de ea, respectiv de răul public, au fost enumerate și înainte. Prezentarea pe scurt, generalizantă are valoare sintetizatoare: personificată, *Dysnomia* aduce dezastrul în cetate – *kaka pleista polei parechei* – redat și prin predominanța sunetelor *e* și *i* cu efect stilistic, imprimând sonoritatea unui bocet ce sugerează jalea.

În puternic contrast cu „Dezordinea“ – „Anarhia“ aducătoare de foarte multe rele –, este prezentată *Eunomia*, „Legea dreaptă“, bine întocmită, a cărei aplicare determină respectarea și menținerea ordinii și armoniei sociale, benefică pentru întreaga comunitate, gândită atât ca întreg în sine, cât și ca formațiune compusă din persoane particulare.

Sub influența „Bunei ordini“ în stat, toate se transformă în bine, relațiile dintre oameni devin frumos orânduite și echilibrate: *eukosma kai artia panta* (v. 32). Convins de imperativul instaurării în cetate a unei „Pravile cuminiți“, frumoase (*eukosma*), Solon face aluzie și la necesitatea instituirii la Atena a egalității între cetățeni (*artia*).

Poetul, personificând *Eunomia* „Legea bine întocmită“ și efectele ei benefice cu ajutorul unor termeni cu mare forță evocatoare (*apophainei* „arată“ plasat în poziție emfatică – final de vers –, *thama* „adesea“, *pedas* „cătușe“), sugerează puterea zeiței de a conferi calități speciale tuturor lucrurilor aflate sub protecția ei și subliniază totodată frecvența și importanța mișcării concentrate și învăluitoare, menită să înăbușe acțiunile celor nedrepti, în spiritul „Bunei ordini“.

Prezentarea avantajelor *Eunomiei* – preluată de Solon ca program politic – se concentrează pe anihilarea elementelor defavorabile ei; enumerarea acestora se concretizează într-o gradație descendentă: se pornește de la persoanele incorecte – care, încătușate, sunt împiedicate să facă răul în continuare – și se continuă cu enumerarea unor atitudini și fapte ce contribuie deopotrivă la slăbirea coeziunii statului. *Eunomia*

„Îi îmblânzește pe cruzi
și-ndestularea o curmă stingând semeția; usucă
Florile răului... și încă din mugur“ (tr. cit., p. 27)
Trachea leiainei, pauei koron, hybrin amauroi,
auainei d'ates anthea phyomena (vv. 34–35)

Verbul *leainei* „aplanează, netezește, nivelează“ (metaforic: „îmblânzește“) este în antiteză cu însuși obiectul său: „netezește asperitățile“. Legea corectă ajută la aplanarea neînțelegerilor, la „oprirea îmbuibării“ (*pauei koron*), face să dispară aroganța, distruge florile încolțite ale dezastrului. Prin recurența termenului *pauei* care apare în versurile 34, 37 și 38, Solon a dorit să evidențieze necesitatea de a pune capăt unor situații (sașietatea, neînțelegerile civile și răbufnirile de mânie ale vrajbei) ce pot atinge grav interesele statului, dar și să sublinieze că numai *Eunomia* poate să acționeze asupra cauzei (*koros* „îmbuibarea“) ce provoacă lipsa de cumpătare, precum și asupra efectului acesteia (*hybris* „violența“), cu care se află în strânsă corelare și care au deopotrivă consecințe aducătoare de mari neajunsuri asupra vieții cetății. Autorul a dorit să evidențieze și stilistic legătura indisolubilă dintre cele două noțiuni – cauză și efect –, folosind **chiasmul**: *pauei koron, hybrin amauroi* (A, B, B, A) și, de asemenea, **homoeoteleutonul**: *koron, hybrin*.

Intervenția *Eunomiei* în conducerea statului e redată de Solon prin enumerarea unor fapte, redată prin verbe – *auainei* (v. 35), *euthynei* (v. 36), *prauei* (v. 37), *pauei* (v. 38) – plasate în poziție emfatică inițială (început de propoziție și/sau vers), grupate paratactic, ce imprimă expunerii dinamism și subliniază viteza și eficiența cu care acționează „Buna ordine“ în guvernare.

În ciuda caracterului concret și „prozaic“ al subiectului – politica internă a Atenei –, Solon folosește un lexic și o structurare poetică remarcabile ca impact asupra auditoriului, ce trebuia mobilizat. De pildă, formularea metaforică extrem de sugestivă, întemeiată pe elemente concrete, preluate din lumea vegetală – „usucă florile năpastei“ –, pune în evidență valoarea incontestabilă a „Legii bine întocmite“, a cărei acțiune se derulează în timp, având ca efect final dispariția cu desăvârșire a elementelor nocive („florile năpastei“, buruienile). De asemenea, numai prin intervenția *Eunomiei* poate fi îndepărtată lipsa spiritului de dreptate („îndreaptă judecățile strâmbe/sentințele nedrepte“ [*euthynei de dikas skolias*]), poate fi potolită trufia (*hyperephana erga praunei*), se opresc acțiunile discordiei (*pauei erga dihostasies*) și se pune capăt răbufnirilor de mânie ale vrajbei supărătoare (*pauei d' argalees eridos cholon*).

Termenii aleși de Solon pentru descrierea acțiunilor „Pravilei cele cuminți“ pun în lumină – alături de simțul estetic și caracteristicile artistice ale creației sale poetice – substanța motivantă a gândirii legislatorului, dorința de a conferi elegiei putere de persuasiune și de exortatie, în direcția împlinirii caracterului programatic al politicii sale. Semnalăm ca interesantă folosirea sensului verbului *euthynei* „îndreaptă“ în antiteză cu atributul obiectului său, *skolios* „strâmb“, ambele – deși se referă la abstracții – sugerând lucruri concrete și evidențiind necesitatea schimbării în bine a lucrurilor rele, nedrepte. Nu mai puțin interesantă este construirea structurii chiasmice *euthynei de dikas skolias hyperephana t'erga praunei* (A B C C B A), în care verbele exprimând acțiuni specifice bunei rânduieli (*euthynei, praunei*) încadrează, parcă **încătușând**, complementele directe însoțite de

atribute-epitet cu subliniată valoare **depreciativă**: *skolias* „strâmbe“ și *hyperephana* „arogante“.

Finalul acestei elegii cu caracter politic, structurat pe antiteza dintre binefacerile „Bunei ordini“ și elementele nocive pentru cetate (îmbuibarea, ce duce la nelegiuire, nedreptatea, trufia, discordia și conflictul), prezente în orice societate aflată într-un moment de criză politică, apare – în urma analizei modului de intervenție a *Eunomie* în conducerea cetății – drept concluzie firească: „Sub supravegherea ei, toate sunt echilibrate între oameni și pline de înțelepciune“ *esti d' hyp autes panta kat anthropous artia kai pinyta* (vv. 38–39) „Doar ea, legea cea dreaptă așază pe lume tocmeli înțelepte“ (tr. cit., p. 27); ultima parte a versului 38 și versul 39 reprezintă reluarea versului 32, cu o completare extrem de importantă pentru semantismul întregii lucrări, evidențiată și de asonanță – recurența sunetului *a*, care sugerează elogierea – și de poziția emfatică, de sfârșit de vers și de poezie, a cuvântului *pinyta*:⁸ *Eunomia* asigură, prin prezența ei în cetate, echilibrul, egalitatea și, în plus, „înțelepciunea“, spiritul rațional în relațiile dintre membrii statului.

Acesta e crezul moral și politic al poetului patriot, legislatorul deschizător al căii ce-și propunea să conducă la respectul și atașamentul față de dreptatea, ordinea și moderația ce trebuie să domnească în viața indivizilor și a cetăților.

Bibliografie selectivă

- BĂLUȚĂ-SKULTÉTY, Mariana, 2002, *Elegia greacă arhaică*, București, Editura Niculescu.
- DEFRADAS, Jean, 1962, *Les Élégiques grecs*, Paris, Presses Universitaires de France.
- FLACELIERE, Robert, 1970, *Istoria literară a Greciei antice*, București, Editura Univers.
- FONAGY, Ivan, 1972, „Motivation et remotivation“, în *Poétique*, nr. 11.
- FRAENKEL, H., 1951, *Dichtung und Philosophie des fruhen Griechentums*, New York.
- HESIOD, *Teogonia și Munci și zile*, în Hesiod–Orfeu (1987), *Poeme*, București, Editura Minerva.
- LAVAGNINI, Bruno, 1941, *Nuova antologia della lirica greca da Callino a Bacchilide*, Torino [etc.], Paravia.
- JACOBY, F., 1961, *Studien zu den alteren griechischen Elegiakern*, in *Kleine Schriften I*, Berlin.

⁸ Valoarea semantică a termenilor folosiți în versurile 34–39 e comentată de Max Treu, *Von Homer zur Lyrik*, în *Zetemata*, 12, München, 1955, pp. 273 și urm. W. Jaeger, art. cit., pp. 82 și urm., analizând procedeele stilistice folosite de Solon în ultimele șase versuri ale elegiei, consideră că poetul atenian a fost influențat în compunerea acestora de prologul poemului hesiodic *Munci și zile* (vv. 3–8) și că ulterior aceste procedee au fost folosite în poezia de cult.

JAEGER, W., 1926, *Solons Eunomie*, în *Sitz. Ber. Phil.-Hist. Kl.*, Berlin.
NOICA, Simina, 1970, *Antologie lirică greacă*, București, Editura Univers.
PIPPIDI, D. M., 1981, *Variații pe teme clasice*, București, Editura
Eminescu.
TREU, Max, 1955, *Von Homer zur Lyrik*, în *Zetemata* nr. 12, München.